

§ 246); Ripoll Vilamajor cita *Tonda*, del mateix any (Monogr. ix, 1); 962: castrum *Donda* (288, § 343).

S. XI ss. 1091: *Tonna* (Balari, *Orig.*, p. 167); 1097: id. (ibid.); c. 1107: *Tonna* (*Li. Fe. Ma.*, § 505; II, 19. 4); 1108: *Tonna* (Balari, o. c., 167; CCandi, *Mi. Hi.* 5 Ca. II, 447); 1128: *Tonna* (tres cops) (*Cart. St. Cu.* III, 84); S. XII: *Tonna* (III), *Tona* (I i II) (parrs. vigatanes p. p. Pladevall, p. 72); 1196: *Tona* (Kehr, *Paps-turk.*, p. 572); *Princ. S. XIII: Tonna* (Ripoll Vil., IV, 4); 1240: *Tonna* (CCandi, o. c. II, 432).

D'aquí endavant, uniformement, *Tona*. 1211 (CCandi, *Mi. Hi. Ca.*, 379-381); 1214 (Miret, *BABL* I, 241); 1231 (CCandi, o. c. II, 449); 1234 (*Cart. St. Cu.* III, 433); 1250 i 1289 (CCandi, o. c., 428, 449); 1331, 1333, 1339: «ecclesia de *Tona*» (Junyent, *Mi. Grie-* 15 *ra* I, 380, 384, 388); 1352: *Thona* (Monsalv. v, 6); 1359: *Tona* (*CoDoACA* XII, 91, 130); S. XVI: *Tona* (Ripoll Vilamajor).

EN TOTAL: la forma amb -ND- en els 6 docs. més antics (*Tonda*): tots els del S. x, incloent-hi els hapax 20 *Tunda* (a. 923) i *Donda* (988); segueixen 8 amb -nn-, en els Ss. XI i XII (més 2 de princ. S. XIII), i la forma moderna, amb -n- simple des de 1196.

Això no redueix del tot la possibilitat etimològica a -ND-, d'acord amb l'evolució normal d'aquest nexce 25 en català (ROTUNDA *rodona*, MUNDA > *mona*, *fonera*, *pregon* etc.), a través d'una fase passatgera amb nn; que hi hagués una -NN- originària, en efecte, no és impossible, atesa la gran extensió dialectal del tractament minoritari de la -NN-, que en lloc del normal 30 *ny(y)* presenta un dial. *bana* per 'banya', fet molt estès en toponímia (*cana* i deriv.; *Bena* cèlt. BENNA etc.) (*EntreDL* II, 47); tot essent allò altre, en abstracte, més versemblant.

Pel que fa a la vocal tònica (ó) teòricament tant o 35 com ü són possibles, cf. *front* FRÖNTEM, *compte*, *com-te*, *mònt* MÖNTEM, *ton* TÖNDET. I encara que fa impressió la data arcaica de les mencions *Tona/Tonna* (amb o), per si reflectís una tradició multiseular, no deixa d'haver-hi un cas de *Tunda* en l'a. 923.² Altrament 40 també es pot imaginar que *Tonda* i *Tonna* coexistissin com duplicats des de molt enrere (puix que el desnivell cronològic entre les mencions antigues de l'un amb l'altre, si bé n'hi ha (908/1091) no és gaire.

ETIM. Certament pre-romana; una base TONDA com 45 l'establerta (ni que fos TUNDA o TONNA) no deixa altra porta oberta; és el que ja vaig dir en E.T.C. I, 225, 338 i *Top. Hesp.* I, 166, n. 1, insinuant (amb «?») origen cèltic (cf., en abstracte, la norma donada a la p. 219).

En una nota que conservo, datada de IX-1954, em preguntava si podia haver-hi hagut comparació d'una 50 bóta invertida, i en posició vertical, amb la forma arrodonida i boteruda del turó del Castell de *Tona*. Pensava, però, no sols en *tona* 'bóta', sinó també en l'origen cèltic d'aquest mot; el cat. *tona* apareix en la tarifa barcelonina de 1221 (*EntreDL* I, 265), i «tonnas VIII vinum» en doc. ross. de 854: Abadal, *Eixalada*, 133 etc. (*DECat*, s. v.), idea que crec haver divulgat entre amics i en sessió de l'IEC. El cas és que així ho 60

suggereix també *AlcM*. I notem que no és solament el turó del castell, sinó tres o quatre alterons paral·lels, més a l'E., damunt la vila. I així ho repeteixo, amb reserva, en *DECat* VIII, 555b39 ss.

De tota manera un origen cèltic és versemblant, pel bon nombre de topònims de tal origen que hi ha ben prop de *Tona*: *Múnter*, *El Brull*, *El Boquers* (ALBOS KARIOS, revelant celtisme també per l'ordre en què l'adj. ALBHOS va amb el subst.). *L'Avençó* (genitiu 10 ABENKÖN); i en general a Osona i adjacents: *Voltregà*, *Torelló*, *Carerac* (*Gubià*) i tot una volier de -ac entorn), *Querós*; sense comptar altres pre-romans —de família no inequívoca— *Seva*, *Sau*, *Tavertet*, o bé no cèltic (*Gurb*, *Gurri*, *Olost*, *Saderra*) i el grup que hem aplegat als arts. *Orís* i *Ordeig*. En un mot, estem al bell mig d'una d'aqueixes niarades de forts o clans fortificats, en què els celtes deixaren llur petjada en diverses comarques esparses del Princ. (Conca de Tremp, Alt Penedès-Anoia, Cap de Creus i alguna altra).

No assegurem tant que sigui precisament el mateix mot que *tona* 'bóta', per més que no hi mancarien paral·lels toponímics: Muntanya de la *Bóta*, de forma arrodonida en te. de Peníscola (xxviii, 195.20, '01 × '21). Però la filiació pot arrancar ja del seu ètimon en cèltic, i ben possiblement d'alguna altra de les seves accs., car és 'pell, cotna' (en general) en el cèltic insular: doncs, aplicable també a crostes terrosses del terreny.

A la llum d'això és potser també, com ens explicariem el duplicat -ND-/-NN- ja antic en les mencions medievals, car hi havia un tal duplicat en cèltic, en condicions —potser dialectals— que no coneixem bé, llevat del fet de llur existència: AREPENNIS/-ENDIS (fr. *arpent*, port. *alpendre*, fr. *auvent*; cf. *DECat*, s. v. *envà*; i *PVArGc*, s. v. *balet*).

En tot cas ja hi ha duplicat *nd/nn* en irl. mod. *ton* i *tond*, junt amb ky. *ton* 'pell, superfície', com observa el celtòleg Bolelli en *Ital. Dial.* xviii, 69-70. És clar que en última instància s'imposa reservar als celtòlegs i indoeuropeïstes la darrera paraula. Hi ha, en efecte, un parònim i quasi sinònim en el sentit d'«onada»; això va a frec del concepte general de 'inflament, elevació d'una superfície' i per tant no sembla ser inconnectable amb el de 'pell'; sembla que aquest mot cèltic no ve de *TONDA com diu Holder (II, 1885), sinó que l'irl. ant. *tonn*, bretó i ky. *ton(n)*, ky. ant. *tonn*- (pl. *tonnou* 'onada'), si segons Pok. (*IEW*, 1084) surten d'una base TUSNA (o TO-) (ib., 971-2), amb una -s- que es retroba en altres mots amb el sentit de 'pu- 50 jol'.

Em sembla, però, que no per això trontolla la filiació indoeuropea del mot cèltic per a 'pell, cotna'. Car el mot per a 'onada' i 'inflor' en altres ll. ieur. i especialment en les bàltiques és també d'arrel *tu-*; és en formes ben paral·leles, i de la mateixa arrel *tu-*: lituà *tuntas* 'munt', 'munió', lit. *tvānad* 'doll, inundació' («Flut»), *tvānūs* 'raig que es boteix', *tvinti* 'aigua sobreixint' («ansanwellendes wasser»), letó *tūska* 'tumor' (*IEW*, 1082, 1084.18). Jo diria, doncs, que en aque-